

УДК 373.091.12.011.3–051:796
DOI 10.32999/ksu2413-1865/2019-87-24

ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ ДО КУЛЬТУРИ ЗДОРОВ'Я ЯК ОСНОВНА ВИМОГА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Мосейчук Ю.Ю., д. пед. н., доцент,
завідувач кафедри фізичної культури та основ здоров'я
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
yr-mosey@ukr.net

У статті основну увагу зосереджено на потребі формування в майбутніх учителів фізичної культури ціннісного ставлення до власного здоров'я та виховання внутрішньої мотивації потреби у формуванні високого рівня культури здоров'я. Обґрунтовано доцільність такої діяльності в закладах вищої освіти, розкрито практичні шляхи створення позитивного освітнього середовища, що впливає на формування ціннісного ставлення студентів факультетів фізичного виховання до культури здоров'я.

Ключові слова: культура здоров'я, майбутні вчителі фізичної культури, ціннісне ставлення, внутрішня мотивація, принцип ціннісної орієнтації студентів, освітнє середовище.

В статье основное внимание сосредоточено на необходимости формирования у будущих учителей физической культуры ценностного отношения к собственному здоровью и воспитания внутренней мотивации потребности в формировании высоком уровне культуры здоровья. Обоснована целесообразность такой деятельности в учреждениях высшего образования, раскрыты практические пути создания положительной образовательной среды, которая влияет на формирование ценностного отношения студентов факультетов физического воспитания к культуре здоровья.

Ключевые слова: культура здоровья, будущие учителя физической культуры, ценностное отношение, внутренняя мотивация, принцип ценностной ориентации студентов, образовательная среда.

Moseichuk Yu.Yu. FORMATION OF VALUE ATTITUDE TO THE HEALTH CULTURE AS A BASIC REQUIREMENT FOR THE TRAINING OF FUTURE TEACHERS OF PHYSICAL CULTURE

The article focuses on the need for the formation in the future teachers of physical culture of the value attitude towards their own health and the education of the internal motivation of the need for the formation of a high level of health culture. It is proved that the teachers of higher education institutions should pay attention to raising students' responsibility for preservation of health. Such activity requires targeted work on the formation of internal motivation of value attitude to the culture of health. Valuable attitude is characterized by sound knowledge of health as the highest value, defines the attitude to health as the highest value of life, and involves conscious behavior in the preservation of health.

The main emphasis is on internal motivation, when the student serves as the source of motivation as a subject of activity. The emphasis is placed on the stage of the procedure of motivating the value relation with the culture of health: Stage 1 – perception of the content of the motive and the definition of the objectives of motivation; Stage 2 – assessment of the personal significance of the motive; Stage 3 – awareness of the content of motivation; Stage 4 – belief in the power and feasibility of motivation. In the methodological context we determined the need to implement the principle of value orientation of students, which involves identifying and disclosing the value content of physical education for the formation of a health culture of future teachers of physical culture. In practical terms, we have substantiated the expediency of such activity in higher education institutions and we have revealed practical ways in creating a positive educational environment that has an impact on the formation of the value attitude of students of physical education faculties to the culture of health.

Key words: culture of health, future teachers of physical culture, value attitude, internal motivation, principle of value orientation of students, educational environment.

Постановка проблеми. Кардинальні соціально-економічні зміни привели до зміни світового та європейського устрою. Не оминули ці процеси і педагогічну освіту України. Орієнтація на європейський освітній простір впливає на характер і рівень підготовки майбутніх учителів. Сьогодні обговорюється підготовка якісно нового покоління педагогічних працівників, яким притаманна висока професійна компетентність, соціальна відповідальність, готовність

до життя і праці в умовах сучасного полікультурного світу, в якому здоров'я людини і здоров'язбережувальна компетентність учителя виходять на перше місце. Останні статистичні дані та результати наукових досліджень дозволяють констатувати, що перспективним у сучасному освітньому процесі закладів вищої освіти під час організації професійної підготовки майбутніх фахівців вважається перехід від технологій збереження і зміцнення здоров'я до тех-

нології формування культури здоров'я. Ми переконані в тому, що нині «ставлення до власного здоров'я, усвідомлення необхідності формування культури його збереження у студентів можна розглядати як головну ознаку успішної реалізації майбутнім фахівцем своєї професійної діяльності» [1, с. 34].

У процесі професійної підготовки постає необхідність підвищення рівня культури здоров'я майбутніх фахівців із метою забезпечення умов для його збереження. Особливо це стосується майбутніх учителів фізичної культури, які через свої професійні знання і покликання повинні пропагувати серед учнів здоровий спосіб життя для збереження їхнього здоров'я. «До учителів, які займатимуться організацією фізичного виховання дітей та молоді, ставляться вимоги гармонійно поєднувати освітні, виховні та оздоровчі завдання. Виконувати складні та різнопланові професійні завдання майбутні фахівці зможуть лише на основі внутрішньої вмотивованості, рефлексії, високого рівня теоретичних знань та практичних умінь у сфері культури здоров'я» [1, с. 32].

В Україні накопичений позитивний досвід щодо підготовки сучасних учителів фізичної культури. Це стосується також формування їхньої культури здоров'я. У контексті імплементації Закону України «Про вищу освіту», сучасної Концепції педагогічної освіти, пошуку шляхів підвищення рівня підготовки майбутніх фахівців до професійної діяльності необхідно дуже уважно проаналізувати особливості підготовки майбутніх учителів фізичної культури, оскільки від них, їхніх життєвих і спортивних принципів, рівня кваліфікації залежить як успішне розв'язання загальних педагогічних завдань (навчання, виховання, розвиток), так і формування здорового як у фізичному, так в інтелектуальному сенсі покоління, що має внутрішню мотивацію на високий рівень збереження здоров'я та високу культуру здоров'я.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У процесі дослідження з'ясовано, що в численних напрацюваннях науковців декларується потреба впровадження різноманітних додаткових чинників, які б суттєво впливали на якість професійної підготовки майбутніх фахівців із високим рівнем культури здоров'я. Так, у публікаціях А. Бабенка, Д. Давиденка, О. Мальцева, В. Маринич, Є. Павлюка, А. Сулими, О. Тимошенка й ін. аргументовано зв'язок між фізичною культурою і професіоналізмом учителя фізичної культури. Науковці однак не звернули уваги на високий рівень культури здоров'я, а також ґрунтовні теоретичні знання і практичні уміння та навички збереження здоров'я є вагомими для професійної діяльності учи-

теля фізичної культури. Підтвердженням такої позиції слугують основні напрями розвитку освіти, що визначені «Національною стратегією розвитку освіти в Україні на 2012–2021 рр.», Проектом Концепції розвитку освіти до 2025 р. (2014 р.).

Однак процес системного формування культури здоров'я в майбутніх учителів фізичної культури під час здобуття професійної освіти залишається маловивченим у практичному контексті. Значущість порушеної нами проблематики посилюється зростанням потреби вузівської практики в забезпеченні якісного процесу формування культури здоров'я студентів на основі внутрішньої мотивації, континууму навчання й самоосвіти, практичної спрямованості знань та фрагментарністю науково-методичного забезпечення цього процесу, що зумовлений догматизацією знань та пред-метоцентризмом.

Мета публікації – обґрунтування потреби у вдосконаленні мотиваційної сфери майбутніх учителів фізичної культури під час формування в них належного рівня культури здоров'я.

Виклад основного матеріалу дослідження. У результаті аналізу загальнонаукової психолого-педагогічної літератури [2; 3; 4; 5], законодавчих та нормативних актів у галузі організації професійної підготовки учительських кадрів із фізичного виховання та фізичної культури, положень про оптимізацію та підвищення ефективності професійної освіти, проведеного опитування та включеного спостереження визначено потребу цілеспрямованого мотивування студентів до ціннісного ставлення до культури здоров'я.

В основу необхідності мотивації ціннісного ставлення до культури здоров'я покладено поради науковців. Так, О. Мальцева доводить, що «для повної самореалізації й виконання професійних завдань, насамперед, учитель повинен мати надійний фундамент здоров'я, позитивну енергію, високий потенціал і спроможність реалізації багатьох творчих планів» [6, с. 5]. У дослідженні Б. Максимчука [4, с. 232–298] також акцентовано увагу на потребі активізації мотивації. У розумінні В. Лободи [7] формування культури здоров'я студентів буде значно ефективнішим, коли в освітньому процесі буде створено адекватне культурне середовище з метою підсилення мотивації студентів до фізкультурно-оздоровчої діяльності [7, с. 32]. Слушними вважаємо поради П. Джурина [8] про важливість усвідомленості майбутніми вчителями фізичної культури на рівні внутрішньої мотивації вагомості здорового способу

життя і здоров'язбережувальної діяльності. З практичного погляду мотивація пояснює цілеспрямованість дії, організованість і стійкість цілісної діяльності, спрямованої на досягнення певної мети.

Отже, узагальнюючи представлені вище аргументи, зазначимо, що ми переконані в тому, що молодь потрібно спонукати до дослідження її особистих позицій і переконань, до з'ясування цінностей і аналізу різних кроків у процесі ухвалення того чи іншого рішення. У центрі уваги викладачів закладів вищої освіти має бути виховання відповідальності за збереження здоров'я. Усе це потребує сформованої внутрішньої мотивації ціннісного ставлення до культури здоров'я. У нашому розумінні ціннісне ставлення характеризується сформованістю знань про здоров'я як про найвищу цінність, окреслює ставлення до здоров'я як до найбільшої життєвої цінності та передбачає усвідомлену поведінку в контексті його збереження.

Нами враховано, що зовнішня детермінація якісно поступається внутрішній. Під час професійної підготовки в закладах вищої освіти в майбутніх фахівців необхідно сформувані сприйняття свого здоров'я як вагомій цінності на основі цілеспрямованої мотивації. Тобто початкове ставлення студентів до культури здоров'я визначається сформованою системою потреб, засвоєними нормами, цінностями і способами поведінки. Під дією цілеспрямованих впливів на мотивацію відбувається зміна ставлення до власного здоров'я, що приводить до змін у свідомості, розширення когнітивної та конативної складових частин культури здоров'я через поглиблення теоретичних знань та якісні зміни в поведінці. У такому разі студенти гостро відчують дискомфорт, тому прагнуть суттєво вдосконалити індивідуальні характеристики, формувати нову систему потреб, норм, цінностей та способів поведінки. Мотиви є важливими характеристиками людської діяльності та розглядаються нами як цілісна система чинників, що детермінують поведінку студентів. У методологічному контексті основний акцент зроблено на внутрішню мотивацію, коли джерелом спонукання є сам суб'єкт діяльності. Лише тоді мотивація визначає особистісні диспозиції.

На основі результатів констатувального етапу експериментального дослідження протягом 2012–2018 н. р. за 782 студентами, що здобувають фах учителя фізичної культури в Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича, Тернопільському національному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка,

ДВНЗ «Ужгородський національний університет», Кам'янець-Подільському національному університеті імені Івана Огієнка, Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника та Херсонському державному університеті, встановлено:

- по-перше, рівень культури здоров'я абітурієнтів, які вступили на перший курс, досить низький, у них не сформована стійка внутрішня мотиваційна сфера та не вироблена настанова на культури здоров'я;

- по-друге, перший рік навчання студентів супроводжується зміною стереотипу компенсаторно-приспосувальних механізмів організму, що призводить до деякого погіршення їхнього стану здоров'я, появи та навіть розвитку схильності до шкідливих й адиктивних звичок, як наслідок – можливе навіть зниження цінності культури здоров'я та пасивність щодо її формування;

- по-третє, протягом другого року навчання в бакалавраті елементи психологічної дезадаптації в студентів поступово зникають, проте спостерігається погіршення стану здоров'я, досить часто трапляються випадки хронічної втоми та слабкий інтерес до формування культури здоров'я;

- по-четверте, лише під час навчання на третьому і четвертому курсах відчутні прояви самостійної діяльності студентів у сфері формування власної культури здоров'я на основі внутрішніх переконань та мотивів;

- по-п'яте, у магістратурі відбувається суттєве вдосконалення мотиваційно-ціннісної сфери формування культури здоров'я.

Отже, як було встановлено на констатувальному етапі експериментального дослідження, без додаткових зовнішніх впливів, що стимулюють внутрішню мотивацію, лише невелика частина кращих магістрантів зможе самостійно досягнути ціннісного ставлення до культури здоров'я. У нашому розумінні цілеспрямована діяльність щодо створення позитивної навчальної мотивації щодо ціннісного ставлення до культури здоров'я є одним із головних завдань сучасної неперервної освітньої парадигми.

З практичного погляду під час мотивації ціннісного ставлення студентів до формування культури здоров'я викладачі повинні намагатися досягти таких цілей: 1) створити позитивну мотивацію у тих студентів, у яких низький інтерес до культури здоров'я; 2) працювати над переведенням зовнішньої мотивації у внутрішню, тобто переорієнтувати мотивацію на змістовну, бажану для особистості; 3) підвищити рівень внутрішньої мотивації ціннісного ставлення до культури здоров'я до рівня творчості й ентузіазму.

Наш власний досвід та досвід 43 викладачів, які залучені до проведення констатувального етапу експериментального дослідження, дає можливість зазначити, що ті студенти, які діяли лише під тиском зовнішніх мотивів, поволі, із семестру в семестр проявляють все більшу зацікавленість навчальними дисциплінами, поступово прагнуть досягнути реальних позитивних результатів щодо вдосконалення власного рівня культури здоров'я. Отже, можемо простежити поступове зміщення переваги від зовнішніх мотивів до внутрішніх, що й підводить до досягнення третьої цілі. Зазначимо, що досягнення третьої цілі реальне не для всіх студентів, а для найбільш активних та свідомих, у яких сформовані практичні вміння самостійного навчання, тренування, постановки складних і творчих завдань. Саме таких студентів розглядаємо як майбутніх професіоналів із високим рівнем культури здоров'я, що мають стійкий інтерес, внутрішню мотивацію до формування культури здоров'я та практично діють у зазначеному контексті.

З методологічного погляду зроблено акцент на етапність процедури мотивації ціннісного ставлення до культури здоров'я:

1 етап – сприйняття змісту мотиву та визначення цілей мотивації;

2 етап – оцінка особистісного значення мотиву;

3 етап – усвідомлення змісту мотивації;

4 етап – переконання в силі та доцільності мотивації.

У своєму дослідженні ми виходили з тих міркувань, що зміст мотивації ціннісного ставлення до культури здоров'я в майбутніх учителів фізичної культури залежить від його виду. До уваги насамперед брали внутрішню мотивацію, яка має об'єктивну та суб'єктивну основи. До об'єктивної належить інформація про значення того теоретичного матеріалу, що викладається під час навчання в бакалавраті («Вступ до спеціальності», «Теорія і методика фізичного виховання школярів», «Теорія і методика фізичного виховання різних груп населення», «Загальна теорія здоров'я», «Основи здорового способу життя», «Методика викладання предмета «Основи здоров'я»») та магістратурі («Професійна майстерність викладача фізичної культури», «Інноваційні технології у фізичній культурі», «Наукові засади здорового способу життя», «Сучасні фізкультурно-оздоровчі технології у фізичному вихованні», «Основи оздоровчого харчування», «Методика фізкультурно-оздоровчої роботи», авторський спецкурс «Теорія і методика формування культури здоров'я»). Тоді як суб'єктивна основа мотиву – це зна-

чення теоретичного матеріалу для особистості щодо її власних індивідуальних особливостей та прагнень. Отже, внутрішня мотивація ефективно формується на основі активного зіставлення об'єктивного значення культури здоров'я із суб'єктивною системою цінностей майбутніх фахівців, які організовуватимуть фізичне виховання. Вважаємо, що важливу роль відіграє позитивне ставлення студентів до викладача, його глибоке внутрішнє переконання в значущості та необхідності ціннісного ставлення до культури здоров'я, а також те, який її рівень сформований у нього самого.

У методологічній площині головним принципом формування мотиваційної сфери є *принцип ціннісної орієнтації* студентів, який припускає виявлення та розкриття ціннісного змісту фізичного виховання для формування культури здоров'я. Реалізація зазначеного принципу залежить від умінь викладачів висвітлити приховану в об'єктах, навіть найпростіших, цінність культури здоров'я. У контексті цього принципу студент як суб'єкт має можливість самостійно робити власне сходження до ціннісного вибору (або не робить його) за умови цілісного (системного) впливу на нього середовища закладу вищої освіти, яке орієнтоване на формування належного рівня культури здоров'я. Зазначимо, що соціально-особистісним полем впливу на особистість є духовний простір, в якому розгортається взаємодія викладача та студентів. Викладач створює цей здоров'язберезувальний простір через емоційне насичення, захоплюючу форму чи цікаву презентацію об'єкта вивчення. Створюючи для майбутніх учителів фізичної культури ситуацію вибору, викладач має пам'ятати про необхідність дотримання ненасильницького педагогічного принципу свободи вибору. Загалом, таке освітнє середовище має бути орієнтоване на становлення суб'єктної позиції студентів, які компетентні щодо теоретичних та практичних питань формування культури здоров'я на основі використання засобів фізичного виховання. У цьому контексті зміст навчальних курсів має бути проблемно орієнтованим з урахуванням професійної спрямованості та актуальних пізнавальних потреб студентів факультетів фізичного виховання. Ми базувалися на положенні Ю. Кулюткіна [9], який аргументовано довів, що головним моментом є постановка студента в позицію активного суб'єкта власної діяльності та розвитку в нього здатності до самовдосконалення. Інтеріоризація цінностей здоров'я, здорового способу життя активізують пізна-

вальну діяльність студентів, розширюють їхній особистісний досвід.

У практичному контексті нами запропоновано програму розвитку ціннісного ставлення до культури здоров'я. В її основу покладено авторське уявлення про механізм впливу мотивації на процес її формування. Отже, майбутній педагог, що організовуватиме фізичне виховання, має бути майстром своєї справи, людиною з високим рівнем культури здоров'я, здібним фахівцем, який досконало володіє сучасними освітніми технологіями, методами ефективною та творчою роботи під час організації фізичного виховання. Він має не зупинятися на досягнутому рівні, а завжди шукати щось нове, працювати над собою, щоби творчо використовувати набуті знання та вміння. Досягнути цього без внутрішньої мотивації до культури здоров'я та її ціннісного розуміння неможливо.

У технологічному плані завдання викладача полягає у виборі такого способу впливу на студента, який забезпечує комфортний стан і максимально розкриває його індивідуальність. Гуманістична орієнтація процесу залучення студента до норм здорового способу життя вимагає від викладача активізації його власних рефлексивних процесів, сформованості здатності до емпатії, прояву толерантності під час практичної діяльності з формування культури здоров'я. У практичному аспекті ми радили викладачам пропонувати спільну діяльність, яка б дозволила студентам усвідомити, знайти свій сенс як першу можливість утвердитися в освітньому процесі під час вивчення навчальних дисциплін, які спрямовані на формування культури здоров'я. Така діяльність буде ефективною, коли буде розпочинатися з усвідомлення себе, свого стану, самопочуття, спільної діяльності з усіма учасниками освітнього процесу.

Отже, професійна підготовка передбачає орієнтацію на особистісні цінності особистості, розвиток її емоційної сфери, що відповідають її запитам, а також визначеним суспільством нормам щодо формування культури здоров'я. Оскільки мотивація може бути спрямована на різні об'єкти та відображати індивідуальні сприйняття й переживання – то сутність формування ціннісного ставлення до культури здоров'я полягає в тому, щоби сприяти розвитку внутрішніх мотиваційних процесів щодо позитивного ставлення до цінностей здорового способу життя та культури здоров'я.

Висновки з проведеного дослідження. З огляду на задекларовані аспекти, нині необхідне впровадження нових освітніх стандартів у систему вищої освіти на осно-

ві нових підходів до формування активних, відповідальних, творчо мислячих та висококультурних майбутніх учителів фізичної культури. Вважаємо, що важливим аспектом вивчення проблематики, яка стосується підвищення якості професійної підготовки фахівців спеціальності 014.11 «Середня освіта (фізична культура)» є інтенсивний пошук тих чинників, які впливають на формування високого рівня культури здоров'я. З'ясовано, що для зміни усвідомленого ціннісного ставлення студентів до культури здоров'я потрібна цілеспрямована мотивація та відповідне освітнє середовище.

Перспективи подальших досліджень полягатимуть в аналізі отриманих практичних результатів щодо формування ціннісного ставлення студентів до культури здоров'я та перевірки їхньої математичної достовірності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Мосейчук Ю. Теоретико-методологічні основи формування культури здоров'я у майбутніх учителів фізичної культури : монографія. Чернівці : Місто, 2018. 436 с.
2. Воронін Д. Здоров'язберігаюча компетентність студента в соціально-педагогічному аспекті. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. 2006. № 2. С. 25–28.
3. Кубович О. Теоретичні передумови формування культури здорового способу життя студентської молоді. *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я в сучасному суспільстві*. 2012. № 3. С. 218–222.
4. Максимчук Б. Теоретичні і методичні основи формування валеологічної компетентності майбутніх учителів у процесі фізичного виховання : дис. ... докт. пед. наук : 13.00.04. Вінниця, 2017. 555 с.
5. Петрица П. Шляхи та засоби формування культури здоров'я студентів. *Проблеми та перспективи наук в умовах глобалізації* : матеріали ІХ Всеукраїнської наукової конференції, Тернопіль, 18–22 листопада 2013 р. ТНПУ ім. В. Гнатюка. Тернопіль, 2013. С. 209–212.
6. Мальцева О. Здоров'я вчителя – один із важливих чинників професійної та творчої самореалізації педагога. *Здоров'я та фізична культура. Шкільний світ*. 2011. № 3. С. 1–5.
7. Лобода В. Педагогічні умови формування культури здоров'я студентів на заняттях з фізичного виховання. *Проблеми підготовки сучасного вчителя* : збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. Умань : ФОП О.О. Жовтий, 2016. Вип. 13. С. 28–33.
8. Джурина П. Теоретичні і методичні засади підготовки майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної професійної діяльності : автореф. дис. докт. пед. наук : 13.00.04. Одеса, 2013. 43 с.
9. Кулоткин Ю. Личностно ориентированное обучение и его педагогический смысл. *Современные ориентиры в образовании педагогов*. Санкт-Петербург : Иркутск, 1998. С. 9–24.

REFERENCES:

1. Moseichuk Yu. (2018) Teoretyko-metodolohichni osnovy formuvannya kultury zdorovia u maibutnikh uchyteliv fizychnoi kultury [Theoretical and methodological foundations of the formation of the health culture of future teachers of physical culture] : monohrafiia. Chervivtsi : Misto, 436 s. [in Ukrainian]
2. Voronin D. (2006) Zdoroviazberihaiucha kompetentnist studenta v sotsialno-pedahohichnomu aspekti [Health-saving competence of the student in the socio-pedagogical aspect]. *Pedahohika, psykholohiia ta medyko-biologichni problemy fizychnoho vykhovannia i sportu* [Pedagogy, Psychology, Medical-Biological Problems of Physical Training and Sports]. № 2. S. 25–28. [in Ukrainian]
3. Kubovych O. (2012) Teoretychni peredumovy formuvannya kultury zdorovoho sposobu zhyttia studentskoi molodi [Theoretical preconditions for the formation of a healthy lifestyle culture of student youth]. *Fizychno vykhovannia, sport i kultura zdorovia v suchasnomu suspilstvi* [Physical Education, Sports and Health Culture in Modern Society]. № 3. S. 218–222. [in Ukrainian]
4. Maksymchuk B. (2017) Teoretychni i metodychni osnovy formuvannya valeolohichnoi kompetentnosti maibutnikh uchyteliv u protsesi fizychnoho vykhovannia [Theoretical and methodological foundations of the formation of valeological competence of future teachers in the process of physical education] : dys. ... dokt. ped. nauk: 13.00.04. Vinnytsia, 555 s. [in Ukrainian]
5. Petrytsa P. (2013) Shliakhy ta zasoby formuvannya kultury zdorovia studentiv [Ways and means of forming the health culture of students]. *Problemy ta perspektyvy nauk v umovakh hlobalizatsii* [Problems and perspectives of sciences in the conditions of globalization] : materialy IX Vseukrainskoi naukovoï konferentsii, Ternopil, 18–22 lystopada 2013 r. TNPU im. V. Hnatiuka. Ternopil, S. 209–212. [in Ukrainian]
6. Maltseva O. (2011) Zdorovia vchytelia – odyn iz vazhlyvykh chynnykiv profesiinoi ta tvorchoi samorealizatsii pedahoha [The teacher's health – one of the important factors in the professional and creative self-realization of the teacher]. *Zdorovia ta fizychna kultura. Shkilnyi svit* [Health and Physical Culture. School World]. № 3. S. 1–5. [in Ukrainian]
7. Loboda V. (2016) Pedahohichni umovy formuvannya kultury zdorovia studentiv na zaniattiakh z fizychnoho vykhovannia [Pedagogical conditions for the formation of the health culture of students in physical education classes]. *Problemy pidhotovky suchasnoho vchytelia* [Problems of training a modern teacher] : zbirnyk naukovykh prats Umanskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Pavla Tychyny. Uman : FOP O.O. Zhovtyi, Vyp. 13. S. 28–33. [in Ukrainian]
8. Dzhurynskyi P. (2013) Teoretychni i metodychni zasady pidhotovky maibutnikh uchyteliv fizychnoi kultury do zdoroviazberezhvalnoi profesiinoi diialnosti [Theoretical and methodological principles of training future teachers of physical culture for healthcare professional activities] : avtoref. dys. dokt. ped. nauk: 13.00.04. Odesa, 43 s. [in Ukrainian]
9. Kuljutkin Ju. (1998) Lichnostno orientirovannoe obuchenie i ego pedagogicheskij smysl. Sovremennye orientiry v obrazovanii pedagogov [Personally oriented learning and its pedagogical meaning. Modern benchmarks in the education of teachers]. Sankt-Peterburg : Irkutsk, S. 9–24. [in Russian]